

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. VII св. 5—6

БЕОГРАД 1956

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Говор и језик	13
2. М. Стевановић: Још нешто о облику футура	14
3. М. Пешикан: О неким специфичностима у употреби приповедачког императива	15
4. Св. Георгијевић: О војвођанској ономастици	16
5. М. С. Лалевић: Спољашњи знаци међусобне везе и унутрашњи смисао реченица	17
6. Језичке поуке	19

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ — БЕОГРАД

1956

ЈОШ НЕШТО О ОБЛИКУ ФУТУРА

У једној прошлогодишњој свесци Нашег језика (књ. VI н. с., стр. 209-224) изнели смо и образложили мишљење о томе да је футур I глагола с инфинитивом на - *ћи* када непосредно иза њега долази облик помоћног глагола који улази у састав футура — само сложеница, тј. прост, а не сложен глаголски облик. А проф. Љ. Јонке је, поводом тога, у загребачком Језику (IV, 43-48), у чланку с називом *Је ли облик фушура I сложеница?* изнео супротно схватање и навео је неке разлоге који би говорили противу тога да футур уопште може бити сложена реч. За Јонкеа је он, дакле, увек, без обзира на ред чланова од којих је постао, сложен глаголски облик, па га је, према томе, уколико нема неког важнијег критерија у томе питању, исправно писати једино као облик од две посебне речи (дакле: *носишћу*, а не *носићу*). Овакво схватање Јонке образлаже углавном оним истим доказима којим га је образлагао Т. Маретић у својој великој Граматици и стилистици хрватског или српског језика.

У своме ранијем расправљању овога питања ја сам, мислим, доказао да се разлози нашег великог граматичара не могу одржати. И зато не би било потребно да понављам оно што сам већ једном рекао, али проф. Јонке те разлоге поткрепљује и неким моментима које Маретић не спомиње, а уз то у прилог свог гледишта наводи још један доказ. Осим овога, он мој историски осврт на цело питање допуњава неким чињеницама које сам ја свесно, али не с циљем, обишао, јер сам сматрао да за расветљење проблема нису ни од каквог значаја. И с обиром на све ово ја се ево поново враћам на исто питање.

Почећу оним чиме је проф. Јонке завршио свој чланак. Ја и даље држим да у нашем правопису одлучујуће мерило за заједничко или одвојено писање делова футура треба да буде управо то да ли је он сложеница или сложен глаголски облик. Само у првом случају футур I треба писати као једну реч. А сасвим је разумљиво да се посебни облици двају глагола, макар чинили и једно глаголско време, пишу као две посебне речи. Нико наравно не поставља питање да ли ће се, рецимо, *писао бих* или било који облик потенцијала писати друкчије него у облику како га овде дајемо, јер саставни делови његови, и један и други, чувају и свој посебни облик и своје посебно значење. И облик и значење, по нашем мишљењу, такође чувају и делови из којих је сложен облик перфекта. Зато се никако не можемо сложити с мишљењем према коме се у овоме погледу идентификују облик перфекта и облик футура, и према коме футур *носиш* ћу треба писати на исти начин као *носио сам*, тј. као две посебне речи. У овоме последњем случају (с обликом перфекта) оба глагола су у потпуности сачувала своје облике. Оба саставна дела су сачувана и у облику футура, али само ако их посматрамо историски (познато је да у састав футура улази некадашњи супин, тј. данашњи облик инфинитива без крајњег *и*). Према данашњем осећању претставника нашег књижевног језика крњи инфинитив, без крајњег *и*, није правилан инфинитив. А да то није и да се у само једном изузетном случају таквим не може сматрати, — ово нам потврђује употреба тога облика с вокалом *и* на крају, не само у другим службама него и у футуру само када помоћни глагол долази испред њега, и уопште када је друкчији распоред футурских чланова, иако би у таквим положајима, бар с фонетске стране, било много мање сметњи за употребу инфинитива у футуру.

Одбрану књижевног карактера овога облика (инфинитива без *и* на крају) коју даје прво Маретић, а према њему и Љ. Јонке, ми никако не можемо примити и поред све ширине његове употребе у народним говорима и у народним песмама, па донекле и у уметничким. И никако нам није јасно зашто да се онда књижевни карактер не призна и таквом инфинитиву глагола на -*ћи* када се употребљава у облику футура,

јер се и овај инфинитив употребљава окрњен и у народним говорима и у песмама, исто као инфинитив на *ш*. Ако пођемо од претпоставке да је футур сложен глаголски облик, никакве промене не долазе у обзир у сандхију ни кад се инфинитив завршава на *ћ*, колико ни кад се завршава на *ш*, јер по претпоставци која идентификује *оћеш ћу* и *почеш ћу*, морало би се допустити и идентификовање: *доћ ће са ћомоћ ће добићи*, рецимо, *ноћ ће ћровешћи* и сл. везама, у којима се оба *ћ* пишу, иако се у изговору само једно чује. Иначе широка, па ни најшира употреба облика речи са испуштањем, или дометањем или мењањем појединих самогласника, што је све у стиховима допуштено из метричких разлога, тим облицима не даје књижевни ранг. Друкчије не говори ни проф. Ст. Ившић у својој расправи *Нешто о језику у нашој версификацији* (Jezik I, 10-18), из које Јонке наводи примере да њима поткрепи своју тезу. А управо то — да се вратимо на само питање — што се, на једној страни, у перфекту чувају оба облика потпуно неизмењена, а што је на другој, у футуру један од два облика (инфинитив) измењен, тамо наравно где је измењен, — не допушта да се перфекат и футур у овоме питању идентификују. Ја сам ово изричито нагласио и у својој већ спомињаној расправи *Сложени глаголски облик или сложеница*. А ми се с Јонкеом, осим тога, не можемо сложити ни кад тврди да је енклитични облик *сам* (у перфекту), исто тако као и помоћни глаголски облик *ћу* (у футуру), „изгубио своје првобитно егзистенцијално значење, те показује само прошлост без обзира на основно значење постојања, које има глагол *бићи*, *јесам*, *сам*, за разлику, напр., од облика за футур II *носио будем*“ (Jezik IV, 2, 46). Пре свега, помоћни глагол у перфекту не показује само прошлост, и уопште не показује прошлост. У овоме облику то казује радни глаголски придев, а енклитични облик помоћног глагола *сам* (*си, је, смо, сће, су*) означава везу те радње (која се вршила или извршила у прошлости) са садашњошћу (в. А. Белић, Јужносл. филолог VI, 122 и 124 и *Symbolae grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski* II, 48). У тој функцији он чува баш своје основно значење, док помоћни глагол *ћу* (*ћеш, ће, ћемо, ћеше, ће*) основно, волунтативно значење у футуру губи, како сам то ја, али не први а, већ у својој расправи истакао. А да се ова два енклитична

глаголска облика међусобно разликују у односу на основна њихова значења, то потврђује и ширина употребе првог од њих у другим функцијама. Употреба енклитичних облика глагола *јесам* у функцији споне именског предиката са субјектом јасно говори да они имају исто значење као и акценатски облици; *Он је храбар* = *Он јестѝ храбар*, *Пеџар је болешѝан* = *Пеџар јестѝ болешѝан*.

Разлике у значењу између пуних и енклитичних облика презента глагола *јесам* нема ни у служби за грађење перфекта; и *Он је носио* значи исто што *Он јестѝ носио*. Пун облик помоћног глагола је овде, тј. у перфекту, истина, сасвим необичан. Али не зато што би он ту имао неко друго, а не значење које има енклитични облик, него што се он ту врло ретко употребљава. А не употребљава се овде опет због његове ограничености на мали број случајева употребе — на почетак реченице (па и овде у упитним реченицама од 3-ег л. једн. долази искључиво енклитични облик) и на изузетно наглашавање. {У служби за грађење перфекта, међутим, енклитични облик помоћног глагола, сем у упитним реченицама, не долази на почетак реченице већ иза радног гл. придева (*носио сам*), иза имена субјекта (*ја сам носио*), или иза било којег дела реченице (и пре *сам носио*). Али када је овај облик, који означава везу прошле радње са садашњошћу, потребно нарочито нагласити, тј. када је, како се обично говорило, сила у говору на помоћном глаголу, онда се место енклитичног употребљава његов пуни облик (*ја јесам носио*).

Случај с футуrom и са значењем помоћног глагола у њему је свакако друкчији. Јер облици глагола који означавају још неизвршене радње, како је на то први указао познати наш синтаксичар А. Мусић у својој расправи *Значење ѿрфективнoг презентѝа у негѝтивним ѿиѝањима* (Јужносл. филолог I, 27-34) у упитним реченицама имају волунтативни карактер. Овога карактера утолико пре морају бити облици глагола *хѝеѝи*, који у основи својој носи управо волунтативно значење. У упитним реченицама, дакле, у којима помоћни глагол долази на почетку, где се редовно употребљава у пуном облику, — облик футура не може бити слободан од споредних модалних примеса да би значио право будуће време

(исп. А. Белић, О језичкој природи и језичком развитуку, 365), где се изразито осећа семантичко померање помоћног глагола *xšēšhi* према основном значењу његову, које је (померање) јасно истакао још П. Будмани у Рјечнику ЈАК (књ. III, стр. 667/1). А јамачно и наглашавањем глагола *xšēšhi* у футуру, тј. употребом пуних његових облика, као у примеру: *Хоћу йоћи, йа да нећу доћи*, — у футур уносимо оне примесе о којима смо мало пре говорили, дајемо му модални карактер, овде — готовости на извршење радње. Ништа од свега тога ми немамо у односу између значења акцентских (пуних) и енклитичних облика помоћног глагола у перфекту.

Осим тога, енклитични облици глагола *xšēšhi* ван футура се (како сам то и раније споменуо), врло ретко употребљавају, док су енклитични облици глагола *јесам* у служби споне именског предиката, ако не чешћи, свакако бар исто толико чести колико у служби за грађење сложених глаголских облика. А и та чињеница није без извесних утицаја на једнако, односно различно понашање ова два помоћна глагола у облицима у чији састав улазе. Нарочито не треба губити из вида оно што сам ја и раније истакао да је, наиме, стварање футурске сложенице могла условити и сама промена облика првог саставног дела њеног. Ја сам овоме чиниоцу дао управо претежнији значај зато што нигде где у футуру имамо пун облик инфинитива до стварања сложенице није дошло, мада су сметњу овоме чинили и други, опет лингвистички моменти, које овде не мислим понављати (њих сам такође у првој својој расправи о овоме питању изнео; в. Наш језик VI, 223/24).

На промени облика инфинитива у футуру, која је у првome реду, по нашем мишљењу, условила стварање футурске сложенице и овде ћемо се задржати.

Проф. Јонке брани ранију Маретићеву тезу, такође углавном Маретићевим доказима, који се, рекли смо, не могу одржати. Он прво сматра да се инфинитив без крајњег *и* може сматрати књижевним обликом зато што се употребљава и у народним и у уметничким песмама, утолико пре што „језик умјетничкога дјела по некима претставља највиши домет језичког израза“ (Jezik IV, 2, 47). Што се језика уме-

тничког дела у односу на висину домета језичког израза тиче — ми то наравно не споримо. Али се у питању облика крњег инфинитива не ради ни о каквом уметничком изразу, већ о томе да ли ми овај облик можемо или не можемо сматрати за књижевни. А пошто он за такав досад није признаван и поред све ширина његове употребе у народним говорима, он то, за нас бар, сад одједном не може постати. Овај ранг му јамачно не може дати ни песничка слобода да се из метричких потреба с правом испушта крајње *и*, макар како се често та слобода користила и у народним и у уметничким песмама.

Што проф. Јонке крњем инфинитиву у погледу права на употребу у књижевном језику даје преимућство над сло-сложеницом *регби*, он у томе нема право. Нема, пре свега, из принципских разлога. Крњи инфинитив је само облик који ни у једном лингвистичком делу досад није признаван за књижевни; *регби* је, међутим, само реч, и то реч домаћег порекла. А све речи у њиховим различним, често многобројним значењима, као и синтаксичке особине заједно с фразеологијом, уколико нису унесене са стране, иду у књижевни језик. И књижевници управо коришћењем ових елемената, а не рушењем обличке граматичке системе, тј. „опћените језичке правилности“, и иду к домету све вишег уметничког израза, на који се Ј. позива.

Проф. Јонке није у праву ни кад каже да је *регби* „толико провинцијалистичка“ реч. Ми ћемо то показати давањем примера које смо у знатном броју нашли у Грађи Института за језик Српске академије наука, а који су забележени код већег броја писаца и у неколико познатих наших књижевних часописа из врло блиске прошлости. Ево само по једног примера из неколико писаца:

Велике, *регби*, љубичасте очи као да је покривала мрена невесеља (А. Шеноа, Сабрана дјела III, 1953, 156); *Регби*, свој тој еволуцији свијета билинског (Н. Нодио, Есеји, 23); А он *регби* да мора тим разбојницима за то још захвалан бити (Ј. Козарац, Изабране припо-вијести, 244); На први дан нове године уждио сјевер, *регби*, све понесе (С. Матавуљ, Бакоња фра Брне, 68);

И, *регби*, сакривао се од тмаста облака (К. Ш. Ђалски, Под старим крововима 1912, 14); Пухта, *регби*, доводи у неку везу наследно право с породичним (В. Богишић, Положај породице 1893,4); Ну *регби* да оне шибају на високо (А. Тресић, Павичић, Побједа крлепости 1898,26); *Регби* је спојена реч од рекао би: Како трчи, *регби*, не стаје на земљу (Ј. Ј. Змај, Збирка речи); Живот је оваквих крчилаца, *регби*, само приправа за коначно дјело (М. Нехајев, Раковица 3); *Регби* да је и она дио тога дана (И. Типико, Крај мора, 154); Враћао сам се кући и разговарао о томе, *регби*, психолошком парадоксу (С. Вулетић, Људи, 21); И све је то чудновато, *регби*, мало смијешно (И. Војновић, Дубровачка трилогија, 11); И *регби* то није душа (М. Беговић Пјесме 1925,11); А глас јој је звучао смјело, па *регби* да се није бојала ни стидјела преда мном (Д. Шимуновић, С Крке и Цетине, 94); Излијеваше се и улијеваше ~~море~~ пуно треске и неодређених звукова, *регби* душе махнитаца и жртва круте државне мисли (Ј. Војновић, Дубровачка елегија, 31); Браним га од муха које су, *регби*, безнуле за распадањем (М. Косор, Приповијести 1916, 128); *Регби* да нису имали коме да пишу (А. Матош, Бранково коло 1904,1381); Захваљујући час морнарима, час мењачима који су се, *регби*, тркали у давању бакшиша (А. Цетињео, Мештар Иван, 161); С неким чудним посмијехом у коме бјеше забуне и, *регби* ироније (Д. Анђелиновић, Галебови, 3); Но од свих старих навика ова последња била је, *регби*, најдубљег коријена (В. Цар Емјн, Старци, 1917,14); Али су ови, *регби*, мање одлучни (Срђ 1902,1); Рецитује некако иронички..., *регби* да чита (Српски књижевни гласник XV,84); Све се, *регби*, веселило оној клици зор-јунака (В. Назор, Словенске легенде, 4); Синусе варнице, а пушка, *регби*, само једна пуче (Б. Будисављевић, С личке руде, 9); Па се онда повлачила нијема и, *регби*, постиђена због људске слабости (Ива Адум, превод романа Будемброкови од Т. Мана. Загреб 1950,583).

Из наведених примера видимо да је сложеница *регби* у широкој књижевној употреби на западу и југозападу, не само код хрватских (а дакако више код ових) него и код српских писаца у Хрватској, Далмацији, Црној Гори, и да је такву срећемо и у најпознатијим књижевним часописима на истоку (у Бранкову колу у Српском књижевном гласнику и др.). О њеном некњижевном или ограничено провинцијалистичком карактеру, дакле, не може бити говора.

Јонкеовом пак неприхватању мишљења по коме се и само сложеницом *регби* обеснажује Маретићево схватање да се енклитике не могу срастати с акценатским речима на које се наслањају не може се наћи оправдања. Ако је то и једини такав пример, он ипак Маретићево схватање чини неприхватљивим. Супротно од овога би се могло тврдити једино када би било примера енклитика иза акценатских речи измењеног облика у којим би (примерима) и поред тога остајале као посебне речи. А, колико је нама познато, таквих случајева нема, па зато нема ни срастања енклитика с акценатским речима које им претходе. Маретић је, несумњиво, овај усамљени случај био изгубио из вида кад је дошао до своје констатације, а пошто других идентичних примера нема, он је и могао доћи до закључка да се „енклитике никад не пишу заједно с речју која је пред њима. Ако сам ја мешао заједничко писање са срастањем речи о којима говоримо, то не само да не мења суштину ствари него се овоме, мислим, не могу чинити никакви приговори, јер се пише заједно само оно што чини једну реч (и то увек треба писати заједно) и обрнуто: док две речи не срасту у сложеницу, њих јамачно није допуштено писати као једну реч.

Сложеница *регби*, да се на њој још мало задржимо, иде у прилог нашем схватању да и измена облика, а не само измена значења (мада се и оно, видели смо, у футуру променило) једног од саставних делова условљава стварање сложенце, јер *регби*, као сложеница, значи управо оно исто што су значили њени саставни делови пре њихова срастања у једну реч; *регби* је, хтео сам рећи, по значењу своме потпуно једнако са: *рекао бих* или *рекло би се*. И ти се посебни облици,

заправо та потенцијална реченица, од које је постало *регби*, с потпуно истим значењем употребљава напореда са овом сложеницом.

Проф. Јонке дао је и један нов доказ који по његову мишљењу говори противу једночланости футура. Он у своме чланку каже: „још је важнија од тога теоретског разматрања синтаксичка употреба облика *носиш* *ћу*, за који неки тврде да је заправо сложеница *носићу*. Тај се облик не влада у реченици као сложеница, него као сложени глаголски облик, као што нам показују примјери: *Носиш* *ћу* *сушра* *коку* *на пазар* и *Не* *ћу* *сушра* *носиши* *коку* *на пазар*. И ту су синтаксички односи посве једнаки са синтаксичким односима у примјерима: *Носио сам* *јучер* *цицеле* *на поправак* и *Нисам* *јучер* *носио* *цицеле* *на поправак*“. Ми, пре свега, не видимо о каквим се синтаксичким одросима овде ради. Видимо само реченице с истим субјектом и предикатом, које су једанпут потврдне, а други пут одричне. И у вези с тим различан ред речи у њима. Али нам је јасно, и мора нам бити јасно, пошто он нешто ниже то изрично каже, да Јонке овде у „распадљивости“ сложенице *носићу* (када се употреби у обичној реченици) налази негацију могућности да она буде оно што јест. У потврду свога схватања он наводи глаголске сложенице *регби*, *могбудем*, *смједбудем* и *хшједбудем*, које се према његовом мишљењу никако не распадају, односно које, како Ј. каже, „не доживљују, па ни у пјесничком језику такво цијепање“. Користим се, прво, овом приликом да исправим случајно учињену омашку у мојој већ навођеној расправи у којој, на стр. 221 (НЈ, књ. VI) стоји да је у њима (реч је о глаголским сложеницама: *могбудем*, *хшједбудем* и *смедбудем*) само значење првога дела измењено, а значење саставних делова је остало исто“, а ја сам, очевидно је, хтео рећи да је у њима само облик, а не значење првога дела измењено. А затим, ако се друкчији распоред делова футура од онога који ти делови имају када он постаје сложеница може сматрати „цепањем“ сложенице на њене саставне делове, како то квалификује проф. Јонке, онда није тачно да се и сложенице: *могбудем*, *смедбудем* и *хшједбудем* не цепају. Врло честа њихова употреба код старијих писаца, за коју налазимо пот-

врде у Рјечнику Југославенске академије, па и код Вука Караџића у његовој прози (в. Граматику и стилистику Т. Маретића, стр. 556) до данас је скоро ишчилела, како из књижевне тако и из говорне употребе. Место тога се пише и говори: *будем могао, будем смео и будем хћео*. А овај се облик предбудућег времена тих глагола, као и облик с инфинитивом место радног придева, употребљавао напореда са горе наведеним сложеницама истог значења (а сложеницама су оне могле постати што је долазило до измене једног од њихових саставних делова). Тако исто се и саставни делови сложенице *регби* не употребљавају само у облику *рекао бих* и *рекло би се*, него и у облику *бих рекао* и *би се рекло*. И њени саставни делови се, дакле, употребљавају и у друкчијем реду од онога у коме су се срастали у сложеницу. Али се то ништа не противи правилности ни ове ни претходних сложеница. Јер две или више речи сложеницом постају када су у дугој употреби и истом реду међусобно чврсто везане, наравно ако настану и други услови који ни за Ј. ни за мене, ни за било ког језичког стручњака, нису спорни. А да ти услови за стварање футурске сложенице типа *носићу* нису недостајали, — то смо, мислим, довољно јасно показали.

О распаљивости тј. о цепању оваквог једночланог футура се и не може говорити; овај облик није распаљив, нити се он као сложеница цепа на своје саставне делове, него је футур од крњег инфинитива, односно некадашњег супина глагола на *-ши* и енклитичних облика презента глагола *хћеши*, када су ти облици стајали у реду како су овде казани, непосредно један за другим, — постао сложеницом, јер је само у томе случају било услова за ово. Ред чланова футура у одричним реченицама, и уопште када овај облик није био на почетку реченице, није добивен распадањем или цепањем било какве сложенице, него је тај ред одраније био такав. И у томе реду чланова футура није могло доћи до стварања сложенице зато што он (тај ред, мислим) није сталан, него се мења од случаја до случаја, и што се оба члана футура у њему чувају у неизмењеном облику. Нешто другим речима — футур који је већ једном постао сложеницом то и остаје, а двочлани облици нису добивени никаквим це-

пањем, него су такви били и такви остали, јер су управо ред у коме су се употребљавали и облик делова који они у таквом реду имају искључивали и искључују стварање сложенице. Потврда за ово ми налазимо и у другим језицима, у којима је, као и у нашем, футур од двочланог постао једночланим обликом. А познато је да је он такав постао у романским језицима, на пример. У првој својој расправи ја сам указао само на облик футура у француском језику, као најшире познатом. Исто такав је он и у талијанском, шпанском и португалском. Али је у неким од ових језика, у историској епоси развита, до краја XVI века (у шпанском) чувао, а у неком од њих (у португалском) још увек у извесним случајевима чува некадашњу двочланост облика о којој нико не мисли, нити се може мислити, да је добивена цепањем једном већ добивене футурске сложенице. Облик футура је, напротив, тамо остао двочлан у случајевима када се између његових делова налази једна или више заменица (исп.: „En a. espagnol, les deux éléments composants du futur pouvaient, comme dans d'autres langues, être séparés par un ou plusieurs pronoms: *dar le has, dezir vos lo he*, etc. ne sont sortis d'usage qu' à la fin XVI-e siècle (on trouve encore chez Cervantes lui-même *ayudar-te he*). Des formes équivalentes restent toujours possibles en portugais (*dir-me-as, dar-vos-emos*, etc.) (Eduard Bourciez, *Éléments de linguistique romane*, Paris, 1946, & 388 b).

Иза овога ћемо рећи још нешто о мишљењима граматицара и о историји начина писања футура о коме је реч. Од хрватских језичких стручњака из прошлости које ја у својој расправи нисам споменуо, проф. Јонке указује на граматицаре Илирског покрета Вјекослава Бабукића и Антуна Мажуранића, који су од тридесетих година прошлога века облик футура сами редовно писали и тражили да се он увек пише као сложен облик од две речи. Исто тако се Ј. позива и на нешто каснијег хрватског писца, између осталог и школских граматика, Адолфа Вебера Ткалчевића, загребачког каноника и вођу тзв. загребачке граматичке школе, који у својој *Словници хрватској* 1876 г., и према наводу из Јонкеа, „каже да се *бишћу* у брзу изговору изговара као једна ријеч, па тако неки писци пишу и: *бићу*, за чим се нетреба поводити,

јер би се онда морало писати и *биосам* (интересантно је да се овај неодрживи разлог понавља и данас после 80 година — М. С.) чега ипак они писци нечине“.

Ја сам преко ових мишљења о облику футура прешао не зато што су ми она била непозната, или што сам се плашио да ће обеснажити моје схватање о овоме облику, не, дакако, ни **што** не ценим заслуге овде поменутих граматичара које су они имали за развитак науке о нашем језику, него зато што Хрвати већ од краја XIX века (тј. од појаве правописа Ивана Броза и велике граматике Томе Маретића) отступају не само од многих њихових правописних принципа већ и од већег броја граматичких облика. А колико су ови граматичари у многоме чему далеко од онога што су Хрвати пре више од шест деценија прихватили може се закључити и из саме Веберове реченице коју ми из Јонкеова цитата овде преносимо. Карактеристично је, међутим, да и Вебер - Ткалчевић признаје да су и у оно време неки писци футур типа *бићу* писали овако, тј. као једну реч. И то свакако нешто значи. А међу осталим хрватским писцима који су тај футур писали на овај начин, што значи да су га осећали као једну реч, било је, како смо рекли у својој ранијој расправи, и неколико значајнијих граматичара. Између њих су неки тврдили да „у овоме случају“, тј. кад „окрњени енклитични презент *ћу*“ стоји иза инфинитива „здружује се с њим у једну ријеч“ (П. Будмани, Рј. ЈАк. III, стр. 667/2). Па кад се к томе дода да су сви српски писци, међу њима — сви граматичари, од Вука Карацића до данас, као и сви страни научници писци граматики српскохрватског језика футур глагола с инфинитивом на *-ћи* кад непосредно за њим долази енклитични облик помоћног глагола — писали као једну реч, то је такође доказ да су се некадашња два члана футура слила у једну сложену реч.

Најзад, нешто и уз обавештење што сам га у првој својој расправи дао о начину писања футура у ранијим вековима наше књижевности. Ја сам тамо рекао да облике футура у којих се чува крајњи сугласник *ш* инфинитивног дела његова, ма писао се он и заједно с помоћним глаголом *ћу* (*ћеш*, *ће*, *ћемо*, *ћеше*, *ће*), можемо сматрати сложеним глаголским

обликом од два посебна члана. То из разлога што су се неки пут и друге енклитике у то време писале заједно са својим акценатским речима. Али су многи такав футур, с инфинитивом на *ш* и облицима *ћу ћеш...*, писали заједно из разлога што су се држали историског правописа, а не зато што тај облик нису осећали као сложеницу. За оне пак друге, према Маретићевој Историји хрватског правописа бројније писце што су овај облик писали као једну реч, и према фонетском начину писања — футур о коме говоримо је, како смо већ рекли, био сложеница.

М. Шевановић